

УДК 725.5

Обиначна З. В.,*викладач кафедри основ архітектури**Івано-Франківського національного технічного**університету нафти і газу*

e-mail: zoriana.o@ukr.net, orcid.org/0000-0003-1782-5300

СВІТОВИЙ ДОСВІД З ПРОЕКТУВАННЯ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ ІПОТЕРАПІЇ

Анотація: у статті розглядається досвід з використання іпотерапії у світі, її перше застосування, як методу реабілітації у різних закладах; вивчається світовий досвід з проектування реабілітаційних центрів іпотерапії, а також реабілітаційних та ветеринарних центрів для коней.

Ключові слова: іпотерапія, реабілітаційний центр іпотерапії, реабілітаційний та ветеринарний центр для коней.

Постановка проблеми. Іпотерапія, як метод реабілітації на даний час все ще набуває поширення в нашій країні. Її застосовують у різних закладах, в більшості з яких вона є додатковою послугою. Тому постає потреба у вивченні світового досвіду з впровадження іпотерапії та з проектування реабілітаційних центрів іпотерапії.

Мета роботи: розглянути світовий досвід з використання іпотерапії, як методу реабілітації та вивчити світовий досвід з проектування реабілітаційних центрів іпотерапії.

Виклад основного матеріалу. Катання на конях як терапія була представлена Сполученими Штатами у 1969 році. Тоді був відкритий перший центр іпотерапії в Мічигані. З тих пір ця терапія зросла у популярності, більш ніж 600 акредитованих іпоцентрів в даний час відкритий у Сполучених Штатах.

В Німеччині іпотерапія розвивалася в шістдесятих роках як інша (новітня) техніка фізіотерапевтів, які шукали різні методи лікування для пацієнтів з порушенням дисфункції руху. Протягом 60-х років іпотерапія стала власністю фізіотерапевтів, а до 1968 року - університетська ортопедична лікарня в Галле дозволила фізіотерапевтам використовувати іпотерапію як спосіб лікування захворювань опорно-рухового апарату[5, 35].

У 1867 році в м. Бетіль, Німеччина, було створено будинок християнської допомоги, де цілющі сили тварин використовувались для допомоги інвалідам (спочатку лише епілептикам). Пристрій працює у розширеному вигляді навіть сьогодні і використовує собак, котів, коней.

Першопрохідцем білоруської іпотерапії по праву можна вважати Валентину Виноградову, яка в 1998 році заснувала білоруське громадське об'єднання верхової їзди та іпотерапії (БООВЕІ- Белорусское общественное объединение верховой езды и иппотерапии). У БООВЕІ проходять реабілітацію діти 5 - 15 років переважно хворі на церебральний параліч (ДЦП 1-3 ступеня тяжкості), а також на епілепсію та інші захворювання. Заняття з іпотерапії проводяться в Мінську на території військового містечка Колодищі. За період становлення і діяльності була створена власна методика лікувальної верхової їзди. Із 206 дітей, які пройшли реабілітацію, більше 10 почали пересуватися самостійно, у 15 знижена або знята ступінь інвалідності та 6 дітей почали підготовку із кінноспортивних змагань по параолімпійській програмі в категорії виїздки [2].

У Польщі вперше професор Вайс (Weiss) в Констанці біля Варшави використовував коня в терапевтичних процедурах. У 1985 році група лікарів з Кракова організувала терапію катанням на конях у курорті Свошовіце (Swoszowice). Пацієнтами були діти та підлітки в клініці реабілітації для дітей та молоді спеціалізованої команди Мати і дитина у Кракові. У 1992 році за ініціативою Краківського фонду розвитку реабілітації дітей-інвалідів було створено Польське іпотерапевтичне товариство. Це відбулося під час конференції "Іпотерапія - теорія, практика та можливості". У 1994 році Польське іпотерапевтичне товариство розпочало навчання для інструкторів з фізичного відпочинку, що спеціалізуються на іпотерапії [1].

В Чехії іпотерапія бере свій початок з 1947 року, зокрема, в лікуванні рухових розладів після поліомієліту. Гуцульський клуб «Zmrzlík», який знаходиться у Празі, почав використовувати іпотерапію ще з 1976 року у співпраці з професором Левітом (Lewitem), як перший центр в Центральній Європі. Потім іпотерапію почали використовувати в реабілітаційному центрі «Chuchelná» для дітей, де в 1979 році фізіотерапевт Helena Hermach Lewitová привезла двох коней породи гуцулик із кінного клубу «Zmrzlík», а також методологію і досвід із закордонного стажування. Пізніше іпотерапія як метод медичної реабілітації впроваджена в реабілітаційній санаторій Дарков Спа, у психіатричних лікарнях (Praha Bohnice), благодійних організаціях та в багатьох інших місцях [4].

У Росії першим, хто промовив слово «іпотерапія» та пояснив, що це за метод є польський педагог Мар'ян Ярошевський. У 1991 році в Москві був відкритий перший в Росії центр на базі Центрального Московського іподрому, де верхова їзда стала застосовуватися в реабілітаційній практиці з дітьми-інвалідами на професійному рівні, під медичним контролем [12]. Назва цього центру на даний час Дитячий Екологічний Центр «Жива нитка». Пізніше

іпотерапію почали використовувати для дітей-інвалідів на базі відпочинку «Зелений вогник» під м Луга. Також заняття з іпотерапії організовані на базі громадської організації «Стара школа» з дітьми, які мають ампутацію кінцівок, ДЦП та страждають різними психічними патологіями.

В 1994 році в Москві пройшла перша Всеросійська міжнародна конференція з іпотерапії. У ній брали участь представники Франції, Великобританії, Польщі, Грузії, Білорусії. У тому ж році росіяни уклали довгостроковий договір з Тбіліською медичною академією, яка вже мала більш ніж п'ятирічний досвід викладання основ іпотерапії, при післядипломному навчанні майбутніх фахівців РФ.

На сьогоднішній день у Національній Федерації лікувальної верхової їзди і інвалідного кінного спорту вже перебуває понад 200 центрів, що займаються іпотерапією, із 130 міст Росії.

Також, серед всіх закладів, які проводять заняття з іпотерапії, можна виділити Московський кінноспортивний клуб інвалідів (МККИ), який був створений в 1999 році, основним напрямком якого стали лікувальна верхова їзда і параолімпійська виїздка.

В Латвії іпотерапія практикується вже більше 20 років. В Юрмалі існує національний реабілітаційний центр «Вайварі» (Vaivari) - найбільший медичний заклад такого типу в Латвії, на території якого відкрито центр іпотерапії (рейттерапії). У закладі є теплий сучасний манеж, де можна ефективно займатися іпотерапією, спеціальний підйомник для інвалідів та інше обладнання, зручна стайня, яка знаходиться навпроти реабілітаційного центру. В даний час створені всі умови для повноцінної реабілітації хворих, які перебувають на лікуванні в центрі. Заклад функціонує із 1994 року, до його складу якого включена Реабілітаційна лікарня Крімулда (140 місць) [3].

В Австрії іпотерапію, як метод лікування використовують вже понад 30 років. Гундула Хаузер - піонер в цій області, в 1983 році вона почала використовувати в своїй віденській спеціальній школі для особливих дітей першого коня. З 1983 року цей видатний проект став можливий завдяки спонсорам, які до цих пір підтримують її і цей метод лікування.

До сьогоднішнього дня близько 5000 дітей лікується за допомогою терапевтичної їзди на конях, за весь час існування спеціальної школи допомагали дітям 37 спеціально навчених коней, за цей час було побудовано ще чотири додаткових терапевтичних центри. До всього іншого, було виборено 15 золотих медалей на спеціальних олімпійських іграх!

Іпотерапія приносить дуже хороші плоди і задіяна в різних галузях: підтримка і допомога в психічному розвитку дітей, які втратили свою душевну рівновагу в результаті смерті близьких, травми або насильства. В галузі

лікувальної гімнастики, коні і фізіотерапевти працюють вже досить довго пліч-о-пліч, наприклад, у випадках дітей і дорослих зі спастичним паралічем або після нещасних випадків. Людям з обмеженими інтелектуальними можливостями або аутизмом на допомогу приходять товариськість і чуйний та добрий характер тварин.

Тут Австрія є першопрохідцем. Г.Хаузер в першу чергу доводить це тим, що є президентом Міжнародної Організації Терапевтичною верхової їзди вже багато років. Їй вдячні тисячі дітей та їхніх сімей.

«Ми сподіваємося, що наша робота надалі буде йти так само інтенсивно і успішно, для цього нам потрібна підтримка медичного страхування і окремих прихильників. Тому, я сподіваюся, що наша робота за останні 30 років стала більш зрозумілою і ближчою людям », - так говорить Гундула Хаузер з товариства e.motion, лідера іпотерапії в Австрії [6].

В Ізраїлі перша зареєстрована реабілітація верховою їздою була започаткована після війни в Лівані в 1984 році, коли її почали застосували для лікування воєнних солдатів. Лікування дало неабиякий позитивний результат. Згодом, у 1985 році лікувальну їзду ввели у якості експерименту у школі для дітей з особливими потребами. Для цього використовували маленьку поні. Після навчального експерименту діти відчували себе врівноваженими та мотивованими, що давало їм можливість досягти нового рівня математичної компетенції. З того часу школа включила лікувальну верхову їзду в навчальний план як альтернативну педагогіку. У 1986 році, після попереднього введення лікувальної їзди в спеціальну школу, цей приголомшливий позитивний ефект у навчанні викликав великий попит, адже багато батьків просили ввести лікувальну їзду для їх здорових дітей [5, 21].

Із світового досвіду проектування реабілітаційних центрів іпотерапії можна виділити існуючий центр «ZABAJKА 2», який розташований в Польщі, а також проектну пропозицію реабілітаційного центру іпотерапії розроблену чеською студією архітектури.

Centrum Hipoterapii i Rehabilitacji «ZABAJKА 2» – це реабілітаційний центр іпотерапії, який знаходиться в Польщі с. Ставніца, розташований в чарівному місці, біля озера, недалеко від центру міста Злотув. Функціонує з 2004 року. Центр надає послуги в галузі багатопрофільної реабілітації, зокрема акцент робить на іпотерапію, організовує 14-денний реабілітаційний табір для людей з обмеженими можливостями (з їх опікунами) з Польщі та за кордону. «ZABAJKА 2» забезпечує догляд за дітьми та підлітками, які страждають на будь-які неврологічні та нервово-м'язові розлади, такі як церебральний параліч, метаболічні та генетичні розлади, психічні захворювання, епілепсію, аутизм,

захворювання хребта та порушення кривизни, розсіяний склероз, посттравматичні захворювання.

Будівля має 15 терапевтичних кімнат, кухні, їдальні, спільні кімнати, офісита 25 житлових кімнат з ванними кімнатами. На території центру розташована крита кінна арена, невелика стайня, міні-зоопарк, пляжний волейбольний майданчик, барбекю, автостоянка та пляж неподалік [7] (рис. 1, а).

Проект нового комплексу - центру іпотерапії розробила чеська студія архітектури «3K Architects». «3K Architects» - команда архітекторів, що працюють у галузі архітектури, дизайну та урбанізму. Проект включає в себе приміщення для верхової їзди, зону верхової їзди, площадку та приміщення ресторану, зони реабілітації та номери. Концепція формується за трьома принципами: перше місце розташування будівлі в сільській місцевості. Це надихнуло фундаментальну форму як двоповерховий будинок з похилим дахом, що є типовою характеристикою для даного місця розташування.

Другий принцип - інтеграція атріуму в дизайн. Ідея виникла з думки про створення конференц-зали і зони відпочинку для відвідувачів. Отже, були розроблені два відокремлені атріуми: перший вітав би гостей, що прибувають, і другий, більш приватний, з видом на загін. Третій принцип - це окремий елемент, зроблений з вертикальних вікон, які безперервно тримаються на поверхні даху [9] (рис. 1, б).

Однією з особливостей реабілітаційного центру іпотерапії, який використовує всі форми іпотерапії (лікувальна верхова їзда, "власне іпотерапія", кінний спорт для інвалідів, інші форми іпотерапії (вольтижировка, дайвінг, ігри та вправи верхи на конях)) для реабілітації хворих, є наявність реабілітаційного чи ветеринарного центру для коней. Адже саме в такому закладі велику увагу приділяють не тільки людям, але і коням. Розглянемо детальніше деякі з них.

«Circle Oak Equine Sports Medicine and Rehabilitation» – це реабілітаційний центр для коней, в якому надаються ветеринарні та реабілітаційні послуги для коней. Центр знаходиться в м. Петалума, штат Каліфорнія (США). Функціонує з 2010 року. Широкий спектр послуг включає найсучасніші методи діагностики: регенеративну медицину; УЗД високої потужності; підводну бігову доріжку; холодний соляний спа-центр; тренажер вібрації всього тіла; тренажер вільного потоку; холодну компресійну терапію; джакузі; мікрострум; імпульсну електромагнітну терапію; терапевтичне ультразвукове дослідження. На території центру, крім основних споруд, також знаходиться крита арена площею 26 000 квадратних футів, яка є частиною реабілітаційної та фітнес-програми. Піщана основа поливається і обробляється

щодня, щоб забезпечити рівномірну, безпечну опору для коней. Арена також використовується для аналізу кульгавості, оцінки ходи та оздоровчих процедур [10] (рис. 2, а).

Рис.1. Аналіз існуючих реабілітаційних центрів іпотерапії та проектних пропозицій реабілітаційних центрів іпотерапії

Архітектурна фірма «Equine Facility Design» створила проект ветеринарної клініки для коней «Kamuela veterinary Clinic», яка обслуговуватиме коней та дрібних тварин. В дизайн клініки входить рецепція, лабораторія, хірургічні кабінети, кабінети для екзамнів, підрозділи для невеликих тварин, кіоски, офіси, салони, ванні кімнати, приміщення для годування та приміщення для зберігання. Проект також включає в себе зону для

утримання коней: сарай, приміщення для зберігання сіна, левади, круглу бочку. Також передбачені під'їзні шляхи та автомобільну стоянку [11] (рис. 2, б).

Проект ветеринарного центру «Equine veterinary center» в м. Сент-Пол, штат Мінесота (США) створила архітектурна фірма «GH2 Architects». У приміщенні запроектовані найрізноманітніші матеріали та обладнання, такі як холодна безшовна гумова підлога, підлоговий нагрівач підлоги, бігова доріжка для реабілітації та шотландська високошвидкісна бігова доріжка [8] (рис. 2, в).

Рис. 2. Аналіз існуючих реабілітаційних центрів для коней та проектних пропозицій реабілітаційних та ветеринарних центрів для коней

Висновки. Таким чином, проведений аналіз світового досвіду з практики впровадження іпотерапії у різних країнах, а також аналіз будівництва та проектування реабілітаційних центрів іпотерапії свідчить про те, що закладів, які застосовують такий вид лікування у переліку послуг є дуже багато. Разом із реабілітаційними центрами іпотерапії розвиваються також ветеринарні та реабілітаційні центри для коней.

Вагомий вплив на будівництво закладів іпотерапії має велика кількість людей з обмеженими можливостями, які найбільше потребують такого виду лікування. Адже заняття з іпотерапії дають позитивний ефект на здоров'я пацієнтів, про що свідчить наукова база з проведених досліджень іпотерапії на вплив людини та велика кількість закладів, які таку послугу можуть надати, та неабиякий попит серед населення.

Список літератури:

1. Informacja o zawodzie Hipoterapeuta. Opracowano w Tarnowie, marzec 2015. URL: <http://wupkrakow.praca.gov.pl/documents/67976/5926451/Hipoterapeuta/e9b2cfef-70e0-4792-bbd6-1f431b72f23a>
2. Бугаева Е.И. Иппотерапия как альтернативный метод реабилитации детей и взрослых с ограниченными возможностями и инвалидностью / Е.И. Бугаева // Альтернативная реабилитация: материалы I Междунар. науч.-практ. конф. по альтернативным методам реабилитации детей и взрослых с ограниченными возможностями, инвалидностью, ВИЧ/СПИД, онкологическими и иными тяжелыми заболеваниями, Минск, 12-13 мая 2011 г. / РОО «Белорусская Ассоциация клубов ЮНЕСКО». - Минск: РИВШ, 2012. - С. 92-95
3. В гостях у лошадок в Вайвари. URL: <http://www.maminklub.lv/zhenskii-klub/v-gostiakh-u-loshadok-v-vaivari-591572/print/>
4. HistoriehiporehabilitacevČR a ČHS. Časopis HIPOrehabilitac, с.15 URL: <http://docplayer.cz/5726370-Rocnik-1-2009-obsah-acni-4-4-parajezdectvi-5-5-terapeuticka-sekce-panove-se-6-7-os-svitani-spousta-podoby-barelove-zavody.html>
5. Anita Shkedi. Equine Assisted Activities or Therapy: Towards a Future Curriculum. Thesis for the degree of Doctor of Education /University of Derby – 2015, 439 p.
6. Ипотерапія в Австрії URL: <http://www.medlinks.ru/article.php?sid=54166>

7. Centrum Hipoterapii i Rehabilitacji «ZABAJKA» URL: <http://www.zabajka.home.pl/>
8. University of Minnesota leatherdale Equine veterinary center. GH2 Architects URL: <http://gh2.com/equestrian/UMN/UMN.html>
9. Hippotherapy Centre Hájek u Uhříněvsi, Praha. 3K Architects. URL: <http://www.3karchitects.cz/en/hippotherapy-centre/>
10. Circle Oak Equine Sports Medicine and Rehabilitation URL: <http://www.circleoakequine.com>
11. Kamuela veterinary clinic. Equine Facility Design. URL: <http://equinefacilitydesign.com/project-item/kamuela-veterinary-clinic>
12. Ігор Гончаренко. Наукова конференція. Іпотерапія в гуманній медицині. Київ : [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1853>

Аннотация

Обыночная З. В., преподаватель кафедры основ архитектуры Ивано-Франковского национального технического университета нефти и газа.

Мировой опыт по проектированию реабилитационных центров иппотерапии.

В статье рассматривается опыт по использованию иппотерапии в мире, ее первое применение, как метода реабилитации в различных заведениях; изучается мировой опыт по проектированию реабилитационных центров иппотерапии, а также реабилитационных и ветеринарных центров для лошадей.

Ключевые слова: иппотерапия, реабилитационный центр иппотерапии, реабилитационный и ветеринарный центр для лошадей.

Annotation

A lecturer Obynochna Z. V., Department of Architecture Fundamentals of the Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas.

World experience in designing hippotherapy rehabilitation centers.

The article deals with the experience in using hippotherapy in the world, its first application, as a method of rehabilitation in different institutions; The world experience in designing rehabilitation centers for hippotherapy, as well as rehabilitation and veterinary centers for horses is being studied.

Keywords: hippotherapy, hippotherapy rehabilitation center, rehabilitation and veterinary center for horses.